

עמידה בפני התן וכלה

נשאלתי במה שנוהגים מקרוב לעמוד בשעה שמוליכים את החתן והכלה לחופה, אם יש טעם ומקור להנהגה זו.

[קודם שנעיין בהנהגה זו צריך לדעת שאין להוכיח ממה שלא מצינו שדנו הפוסקים בדבר זה שהרי במשך הדורות היו נוהגים לערוך החופה בחצר בית הכנסת או ברחבה של עיר, כמו שמצינו בדברי הב"ח (אה"ע סי' ס"א ד"ה האישי), וביאור הגר"א (שם סי' נ"ה ס"ק ט'), ועזר מקודש (שם ס"ק א') ועה"ש (שם סע' י"ח), וכיון שהיו בחוץ כל הרואים היו צריכים לעמוד מתחילה ועד סוף שלא היה מקום לישב.]

תנן (ביכורים ג:ג) "וכל בעלי אומניות שבירושלים עומדים לפניהם ושואלין בשלומם". ולכאורה אין לנו לדייק מפשטות לשון המשנה שכן צריך לעמוד בפני כל עושי מצוה שהרי ג"כ אמרו במשנה כמה דברים נוספים שעושים לכבוד מביאי ביכורים דתנן "והשור הולך לפניהם וקרניו מצופות זהב ועטרות של זית בראשו, החליל מכה לפניהם עד שמגיע קרוב לירושלים, הגיעו קרוב לירושלים שלחו לפניהם ועטרו את בכוריהם, הפחות הסגנים והגזברים יוצאים לקראתם, לפי כבוד הנכנסים היו יוצאים". ולפי זה היה נראה שעמידה לפניהם הוא רק אחד מן הדרכים שמכבדים מביאי ביכורים.

אך בקידושין (לג.) בענין אם חייבים להפסיד או להוציא ממון לכבד זקנים איתא:

מכאן אמרו אין בעלי אומניות רשאים לעמוד מפני תלמידי חכמים בשעה שעוסקים במלאכתם, ולא והתנן כל בעלי אומניות עומדים מפניהם ושואלים בשלומם ואומרים להם אחינו אנשי מקום פלוני בואכם לשלום, אמר רבי יוחנן מפניהם עומדים מפני תלמידי חכמים אין עומדים, אמר רבי יוסי בר אבין בוא וראה כמה חביבה מצוה בשעתה שהרי מפניהם עומדים מפני תלמידי חכמים אין עומדים, ודילמא שאני התם דא"כ אתה מכשילן לעתיד לבא.

הרי יוצא שיש דין עמידה בפני עושי מצוה, בכלל, ואין דין מיוחד לעמוד בפני מביאי ביכורים דוקא, וזה מן הכלל הידוע "חביבה מצוה בשעתה" (פסחים סח:; מנחות עב., חולין נד:).

[בירושלמי (ביכורים ג:ג) דנו בסגנון אחר "ולא כן תני תקום והדרת מה קימה שאין בה חסרון כיס אף הידור שאין בה חסרון כיס. שנייא היא הכא שהיא אחת לקיצים. רבי יוסי בי רבי בון בשם רבי חונא בר חייא בא וראה כמה גדול כוחן של עושי מצוה שמפני זקן אין עומדין ובפני עושי מצוה עומדין" (ופי' הפני משה "לקיצין: פעם אחת לזמנים בשנה" וממילא אין כאן ביטול מלאכה כ"כ. ואינו מובן מש"כ בשו"ת יד אליהו סי' נ"ד שכוונת 'אחת לקיצין' דומה לכוונת 'מכשילן לעתיד לבא'). ורבי יוסי בר אבין של הבבלי הוא רבי יוסי בי רבי בון של הירושלמי.]

ומה שדחו בגמרא 'ודילמא שאני התם דא"כ נמצאת אתה מכשילן לעתיד לבא' נראה שלא בא אלא לומר שחייבין אף לבטל ממלאכה ולהפסיד ממון כדי לכבד מביאי ביכורים שהרי יש במצוה זו טירחא גדולה ומה"ט עלולה להתבטל, אבל אין כוונת הגמרא לומר שאין לכבד שאר עושי מצוות כלל. וכן כתב רבינו גרשום בפירוש (חולין נד:) "מכשילן לעתיד לבא: כלומר אין עושין להם כבוד יותר מת"ח אלא כדי שלא יהיו מכשילן לעתיד לבא שיהו באין בפעם אחרת". הרי לדבריו כל הדיון בגמרא היה במה שעושים למביאי ביכורים יותר כבוד ממה שעושים לתלמידי חכמים, אבל במה שמכבדים אותם בשווה לא היה ספק בדבר. וממילא יוצא שמי שאינו עושה מלאכה כלל (אלא יושב בטל) ברור שחייב לעמוד בפני עושי מצוה לדברי רבינו גרשום. וכן נראה דעת הרע"ב (ביכורים ג:ג) שכתב "ומטעם זה עומדים מפני נושאי המטה שהמת בה ומפני נושאי התינוק לברית מילה".

מאידך, בתוספות ופסקי רי"ד (קידושין לג.) "אמר רבי יוחנן מפניהם עומדין מפני תלמידי חכמים אינן עומדין. וכל כך למה כדי שלא תהא מכשילן לעתיד לבא". הרי לדבריו לא באה הגמרא לדחות דברי רבי יוחנן אלא לפרש טעמו, דהיינו שחייבים לעמוד בפני עושי מצוה ולא בפני ת"ח משום שלא תהא מכשילן.

הרמב"ם (פירוש המשנה שם בבכורים) הלך בדרך אחרת, וז"ל "והעיקר אצלינו אין בעלי אומניות רשאים לעמוד מפני תלמידי חכמים אבל חייבנו לאלו לעמוד לפי שהנכנסים הם קהל וכבוד הצבור שאני". הרי לדברי הרמב"ם אינו כלל בכל המצוות אלא הוא דוקא במצוות הדומות לביכורים

שנעשות ע"י ציבור. ובמשנה ראשונה (שם) הקשה על דברי הרמב"ם, וז"ל "וצ"ע שהרמב"ם בפירושו כתב טעם אחר דכבוד צבור שאני ומשמע דמשום יחיד המביא ביכורים או נושא התינוק א"צ לעמוד, וז"א לפי טעם הגמרא שחביבה מצוה בשעתה". וכן הקשה בתוס' אנשי שם (שם), וז"ל "ולא ידענא אמאי נייד מטעמא דגמרא".

השבות יעקב (לרב חיים אבולעפיה, סי' כ') יישב דברי הרמב"ם שבאמת פירושו הוא כדברי רבי יוחנן, "משום הכי מפרש דרבי יוחנן לא משום דחביבה מצוה אמרה רק משום שהם רבים וצריך לחלוק כבוד למרובים. חדית רבי יוסי בר אבין טעמא אחרנא משום דחביבה מצוה בשעתה, ודחו בש"ס דדלמא לא משום אחד מתרי טעמי אילין רק מפני שלא תהא מכשילן לעתיד לבא. ופירש הרמב"ם כטעמיה דרבי יוחנן צריך לחלוק כבוד למרובים". אך נראה שעדיין צ"ע שלא מצינו רמז לזה בדברי רבי יוחנן שהוא לא אמר אלא "מפניהם עומדים מפני תלמידי חכמים אין עומדים".

אך נ"ל שכל מה שתמהו על דברי הרמב"ם אינו קשה שהרי הגמרא דחתה טעם של חביבה מצוה בשעתה ונתנה טעם אחר, שרוצים לחזק ולעודד מקיימי מצוה זו שיש בה טירחא גדולה. וכן נראה מכל המעשים האחרים הנזכרים במשנה (שם), ובפרט "לפי הנכנסים היו יוצאים", שאינו ענין של חביבה מצוה בשעתה וא"כ רואים שכל זה מיוחד למצות ביכורים שצריכה חיזוק והכל כדי לעודד מקיימי מצוה זו. והרמב"ם בא לפרש שאילו היתה מצות ביכורים מצוה השייכת רק ליחידים לא היו מחייבים לעמוד מפני מביאי ביכורים שלא תקנו חז"ל לעודד יחידים העושים רק צבור העושים, וזהו מה שכתב המשנה ראשונה (הנ"ל) "ומשמע דמשום יחיד המביא ביכורים או נושא התינוק א"צ לעמוד".

[ושמא בזה מובן גם מה שכתב רש"י (חולין נד): שבפירושו לדברי רבי יוחנן שאמר 'מפניהם עומדים' כתב (ד"ה מפניהם עומדים) "לכבדן כדי שיהו רגילים לבא", ובפירושו למה שדחתה הגמרא טעם זה כתב (ד"ה מכשילן) "שאם לא יראום להם פנים צהובים ודרך כבוד לא ירגילום לבא מפני הטורח". וצ"ע, הרי פי' רש"י אף לפי ההו"א שהוא משום "שיהו רגילין לבא", וא"כ מה חידשה הגמ' בדחייתה. אבל אם נפרש שבאמת כו"ע ס"ל שיש ענין לחזק עושי מצוה, ולא נחלקו אלא אם שייך דוקא למצוות הנעשות ע"י ציבור או אף ליחידים, אז מובנים דברי רש"י, דלמסקנא אינו אלא למצוה הנעשית בציבור. וזה דומה למש"כ לפרש דברי הרמב"ם. מדברי רש"י יוצא דס"ל שאינו דין

מיוחד לביכורים, אלא כל מצוה שעלולה להתבטל צריכים לחזקה. ולפיכך, לא לכל אדם וכל מקרה צריכים לכבד שהרי כתב רש"י (קידושין לג. ד"ה נמצאת מכשילן) "שלא יביאו עוד שיאמרו נבזים אנו בעיניהם... ואילו בני אדם הניכרים חשובים בעיר ועוסקים במצות לא הוה למיקם מקמייהו". הרי לרש"י אף אם שפיר מחזקים האנשים העושים מצוות במה שמכבדים אותם, אין חיוב אלא אם צריכים חיזוק, מה שאין כן בברית מילה ובחתונה. ונראה שלדברי רש"י זה אינו תלוי במחלוקת בגמרא שהרי הכל מודים שעומדים כדי לחזקם ולעודדם.]

וכ"כ בתוס' רי"ד (קידושין לג.) וז"ל 'ודילמא שאני התם דאם כן נמצאת מכשילן לעתיד לבוא. פירוש שטורחים לבוא מארץ רחוקה להביא ביכורים אם לא יכבדו אותם לא יטרחו עוד להביא. ולעולם מצוה שאין בה טורח כל כך אין בעלי אומנויות עומדין מפני מקימיה'. הרי יוצא גם מדברי תוס' הרי"ד שדין זה אינו מיוחד לביכורים שהרי כתב 'ולעולם מצוה שאין בה טורח', אלא הכל תלוי במה שהוא טורח ובמצוה שעלולה להתבטל.

חביבה מצוה בשעתה

בשני סוגיות אחרות נקטו חז"ל לשון זה בש"ס (מלבד חולין נד: שהביא הא דקידושין לג. בקצת שנוי לשון), ולכאורה מה שאמרו כאן לענין ביכורים אינו דומה לכוונת לשון "חביבה מצוה בשעתה" בשאר מקומות.

עי' בפרק אלו דברים (פסחים סח:): "תניא אמר רבי שמעון בא וראה כמה חביבה מצוה בשעתה שהרי הקטר חלבים ואברים ופדרים כשרים כל הלילה ואין ממתנינים להם עד שתחשך". ופרש"י (שם ד"ה כשרים כל הלילה) "...ויכול להקטירן כל הלילה, ואעפ"כ אין ממתנינים להם עד שתחשך אלא מחללין שבת עליהן... אלמא חביבה מצוה בשעתה".

ובפרק ערבי פסחים (שם קה:): דנו במי שאין לו אלא כוס אחד של יין אם עדיף שיקדש עליו בליל שבת או ביום, והעלו שאע"פ שכבוד יום עדיף, מ"מ מקדשים בערב משום שחביבה מצוה בשעתה. ובפירושו ר"ח (שם) כתב "חביבה מצוה בשעתה: כלומר... אין מעבירין על המצוות".

הרי בשני המקרים הללו נראה שפירושו של "חביבה מצוה בשעתה" היינו שטוב לעשות המצוה עכשיו אע"פ שאם יעשיה לאחר זמן יכול לעשותה ביותר הידור, או שיש איזה חסרון בעשייתה עכשיו, אעפ"כ אין מעבירין על המצוות, דהיינו שעשיית מצוה עכשיו היא כ"כ חביבה שמעדיפים עשייתה

עכשיו מעשייתה לאחר זמן בשלמותה. וא"כ צ"ע כמה שנקטו לשון זה לענין עמידה בפני מביאי ביכורים.

ונראה שיש לפרש לשון זה בסוגיא זו דהבאת ביכורים בשני דרכים: הראשון, ע"פ מש"כ הפני יהושע (קידושין לג.) שבאמת לא מצינו מקור לעמידה בפני עושי מצוה, והוא סברא בעלמא שאם עומדים בפני ת"ח אף בשעה שאינם עוסקים בתורה ק"ו לעושי מצוה בשעה שעוסקים בה. וז"ל "ואף על גב דבכל דוכתי פשיטא לן דת"ת עדיף ממצוה אף בשעתה מ"מ נ"ל דשאני הכא דמה שהן עומדין מפני מביאי ביכורים היינו דבהאי שעתא גופא עסקי במצות הבאת ביכורים גופא, והיינו דקאמר 'בשעתה' משא"כ בקימת ת"ח אפשר דבהאי שעתא לא עסיק הת"ח בתורה, ואע"פ דלפ"ז הסברא פשוטה היא". הרי לפי דברי הפנ"י לשון "חביבה מצוה בשעתה" בכאן הוא לשון מושאל, דהיינו מפני חביבות המצוה שמקיים עכשיו, אפשר לדון בק"ו.

השני, דבאמת כוונת הגמרא בקידושין היא דומה להא דפסחים, דהיינו שעושים המצוה אע"פ שיש בה ביטול מלאכה כמו שעושים המצוה עשכיו אע"פ שיש בה חילול שבת או שאין בה כבוד היום כ"כ, דהיינו שיש בה איזה חסרון ואעפ"כ עושים אותה עכשיו. [ואם יש טעם לחלק היינו דלענין הבאת ביכורים הרי עשיית המצוה היא ביד איש אחד והביטול הוא ביד איש אחר, משא"כ לענין קידוש והקטר חלבים שעשיית המצוה וביטולה ביד איש אחד.] ואולי מובנים בזה דברי רש"י (חולין נד: ד"ה חביבה מצוה בשעתה) שכתב "צריכים אנו לחבבה", שלכאורה דבריו אינם מובנים אם לא נפרש שכוונתו שכן צריכים (אנו, דהיינו בעלי אומניות) לחבבה אע"פ שיש בו ביטול מלאכה. ולפי פירוש זה נקטו לשון חביבה מצוה בשעתה דומה למה שאמרו בפסחים דהיינו שחביבה עשיית המצוה עכשיו אע"פ שאינה בשלמותה.

חתן דומה למלך

מרגלא בפי העם להסביר מה שעומדים בפני החתן משום מה שאמרו חז"ל שחתן דומה למלך, וכמו שחייבים לעמוד בפני המלך כמו כן חייבים לעמוד בפני החתן.

מאמר זה (שלא נמצא בש"ס) מקורו הוא בפרקי דרבי אליעזר (סוף פ' ט"ז): "החתן דומה למלך, מה מלך הכל מקלסין אותו שבעת ימי משתה כך חתן מקלסין אותו שבעת ימי המשחה, מה המלך לובש בגדי כבוד אף החתן לובש בגדי כבוד, מה המלך שמחה ומשתה לפניו כל הימים כך החתן שמחה ומשתה

לפניו כל שבעת הימים, מה המלך אינו יוצא לשוק לבדו כך החתן אינו יוצא לשוק לבדו, מה המלך פניו מאירות כאור החמה כך חתן פניו מאירות כאור החמה, שנאמר והוא כחתן יוצא מחופתו".

וכתב הרמב"ם (הל' אישות פ"י הל' י"ב) "וכן תקנו חז"ל... אינו עוסק במלאכה ולא נושא ונותן בשוק". וציין המגיד משנה (שם) שאחד מן המקורות של הרמב"ם הוא בפרקי דרבי אליעזר, וז"ל "ואינו עוסק במלאכה: מפורש בתוספתא ובפרקי דרבי אליעזר".

אבל נ"ל שזה אינו ענין לנידון דידן מג' טעמים:

הראשון והוא עיקר, שכל מה שאמרו בפרקי דרבי אליעזר בענין זה אינו אלא לאחר נישואין, וכאן עדיין לא הגיע לחופה (וגם אפי' לא לאירוסין).

ועוד, הרי בפרקי דרבי אליעזר לא מצינו שהשוו חתן למלך לענין עמידה בפניו, כמו שלא השווים לכמה דברים ואין לנו לחדש דינים מעצמינו (אולם י"ל שאין זה "דין" אלא מנהגא בעלמא).

ועוד, נראה שהרמב"ם לא ס"ל כדברי האי פרקי דרבי אליעזר שהרי כתב (הל' אישות פ"י הל' י"ב) "וכן תקנו חכמים שכל הנושא בתולה יהיה שמח עמה שבעת ימים, אינו עוסק במלאכה ולא נושא ונותן בשוק אלא אוכל ושותה ושמח". הרי הרמב"ם כתב דין זה שלא יצא לעבודתו מטעם שחייב לשמח את אשתו ולא משום שהוא דומה למלך. ועוד, לא הביא הרמב"ם כל הני דינים של פדר"א אלא איסור מלאכה. [ואף השמיט הא דכיכד מרקדין לפני הכלה, (כתובות טז: -יז). שלכוארה היא בכלל 'מקלסין אותו'].

ומכל הנ"ל ברור שאין חייבים לעמוד בפני החתן מטעם 'חתן דומה למלך'.

עמידה בריחוק ד' אמות או כמלא עיניו

נוהגים היום לעמוד מיד כשנכנס החתן לאולם שבו מעריכים את החופה אף שהוא רחוק הרבה. הרי לדין ביכורים לא מצינו שיעור מרחק לענין עמידה. אבל אמרו חז"ל (ביכורים ג: ג) "וכל בעלי אומניות שבירושלים עומדים לפניהם" וקשה לפרש המילים כפשוטן דהיינו שיעמדו כל בעלי אומניות בבת אחת, שהרי לא היו כל בעלי אומניות שבירושלים תוך ד' אמות למקום שהלכו מביאי הביכורים. ואם נפרש בכה"ג לומר שכולם ממש יצאו לקראתם הרי היו מבטלים יותר מדי אם חז"ל חייבו לעמוד אף מי שאינו נמצא במקום קרוב.

אלא יותר נראה שכוונתם היתה לומר כל בעלי אומניות עמדו כשראו אותם לפניהם. אך מכאן אינו ברור אם זהו דוקא אותם שהיו קרובים (תוך ד' אמות) למביאי ביכורים או לא.

לענין עמידה בפני תלמידי חכמים כתוב בשו"ע (יו"ד סי' רמ"ד סע' ב') "מאמיתי חייב לקום מפניהם משיגיע לתוך ארבע אמותיו". ופי' הט"ז (שם ס"ק ג') "דבעינן קימה שיש בה הידור והיינו בתוך ארבע אמותיו שמוכחא מילתא שמפניו הוא עומד". ולכאורה ה"ה לענין ביכורים שהרי כל הטעם שעומדים היינו לכבדם ולעודדם שיבואו פעם אחרת, ואם אינה ניכר מה הועילו בתקנתם.

ונראה מכאן שיש להוכיח שחיוב לעמוד מפני מביאי ביכורים הוא במרחק ד' אמות כמו שאר כיבודים. ועוד אילו היה חיוב עמידה בפני מביאי ביכורים ביותר מד' אמות היה לגמרא להזכירו. והראיה לזה שהרי נתקשה לגמרא במה שמבטלים ממלאכתם אף שאינן עושים כן לכבד ת"ח, ואם היה דין אחר שג"כ מכבדים אותם יותר מת"ח נראה שהיה לגמרא לדחות מה שהשווה ביטול מלאכה לת"ח ומביאי ביכורים בכך, כמו שדחו דברי רבי יוחנן (מפניהם עומדים מפני ת"ח אין עומדים) ורבי יוסי בר אבין (כמה מצוה חביבה בשעתה).

שוב כתב השו"ע (שם סע' ט') "הרואה חכם עובר אינו עומד עד שיגיע לתוך ארבע אמותיו". וכתב הש"ך (שם ס"ק ו') "משמע דאסור לעמוד עד שיגיע לתוך ד' אמותיו, דאי אשמועינן דאינו חייב כבר נתבאר סעיף ב', ואע"ג דבנשיא ואב ב"ד ורבו מובהק עומד כמלא עיניו אלמא דאיכא הידור אפילו במקום רחוק, התם ודאי כיון דחייבינן לעמוד מפניו כמלא עיניו איכא הידור אבל בחכם דעלמא כיון דליכא חיובא לא מוכחא מילתא שמפניו הוא עומד אלא נראה כאילו עומד לצרכו, ב"ח". הרי לדברי הש"ך בכל מקום יש הידור בעמידה תוך ד' אמותיו, אבל ביותר מד' אמות כיון שאינו חייב מן הדין אין כאן הידור.

הרי לפי דברי הש"ך אם באמת יש חיוב לעמוד בפני החתן והכלה והעם יעמדו מיד כשנכנסים החתן והכלה לאולם, לא די שאין בזה מצוה אלא אף אם יש חיוב לעמוד, אין מקיימים מצותן בזה שהרי כשיגיעו תוך ד' אמותיו כבר הם עומדים ואין בזה שום הידור שהרי אינו ניכר כמ"ש הט"ז וש"ך (הנ"ל).

אך שמא יש לחלק ולומר דבכה"ג דומה למה שנוהגים התלמידים לעמוד כשנכנס הרב לחדר ללמדם אע"פ שאינם תוך ד' אמות שהרי בכה"ג ניכר לכל שמפניו הם עומדים, וה"ה בנ"ד שהרי הכל באו לכבדם ולשמחם.

בחוקותיהם לא תלכו

לעומת שאין לנו מסורה לעמוד בשעה שמוליכים החתן והכלה לחופה, כבר נהגו הנכרים כן לכמה דורות, ורגיל שמעריכים את הנשואין בכנסיות שלהם. [וזה היה אחד מן הטעמים שנמנעו הפוסקים מלהתיר לערוך החופה בבית הנכסת בימי החתם סופר (ועי' שו"ת חת"ס אה"ע סי' צ"ח, ושו"ת כתב סופר אה"ע סי' מ"ז).] וא"כ צ"ע אם יש בזה חשש משום בחוקותיהם לא תלכו.

כתבו התוס' (ע"ז יא. ד"ה ואי) "לכך פי' ר"י דתרי גוויני חוקה הוו אחד שעושין להם חוק לעבודת כוכבים ואחד שעושים לשם דעת הבל שטות שלהם". ודומה לזה כתב הר"ן (שם ב: בדפי הרי"ף) "לפי שלא אסרה תורה אלא חוקות של עבודת כוכבים אלו דברים של הבל ובטלה וכולן יש בהן צורך [נ"א סרך] עבודת כוכבים אבל דברים של טעם מותר".

וכן פסק הרמ"א (יו"ד סי' קע"ח סע' א') וז"ל "וכל זה אינו אסור אלא בדבר שנהגו בו העובדי כוכבים לשם פריצות כגון שנהגו ללבוש מלבושים אדומים והוא מלבוש שרים וכדומה לזה ממלבושי הפריצות ובדבר שנהגו למנהג ולחוק ואין טעם בדבר דאיכא למיחש ביה משום דרכי האמורי ושיש בו שמץ עבודת כוכבים מאבותיהם אבל דבר שנהגו לתועלת כגון שדרכן שכל מי שהוא רופא מומחה יש לו מלבוש מיוחד שניכר בו שהוא רופא אומן מותר ללבושו וכן שעושין משום כבוד או טעם אחר מותר".

הרי בנ"ד מה שעומדים הנכרים בפני החתן והכלה אינו ענין של דת שלהם אלא נימוס ודרך ארץ. וכיון שהוא מילתא דטעמא אין בו איסור כמש"כ הרמ"א והוא בכלל מה שהתיר בסוף דבריו "וכן מה שעושין משום כבוד".

דין עמידה בפני עושי מצוה בדברי הפוסקים

בשו"ע לא מצינו דין עמידה בפני עושה מצוה בהדיא, כי אם לענין כבוד המת וז"ל (יו"ד סי' ס"א סע' ד'): "אפילו במקום שאינו צריך ללוות את המת צריך לעמוד לפניו". וכן הוא בטור (שם) שכתב "ירושלמי א"ר יוסי אלן דקיימי מקמי מיתא לא קיימי אלא מקמי אלן דגמלין ליה חסד, וכתב הרי"ף גיאת ש"מ עומדין לפני המת וכן ראינו חסידים ואנשי מעשה עושים ר"ל אפילו במקום שאין צריכין ללוותו צריכין לעמוד מפניו". הרי השווה הירושלמי נושאי המטה למביאי ביכורים.

וצ"ע אם דין זה מיוחד לביכורים והלויית המת (וכיוצא בהן) או שהוא שייך בכל המצוות. הרי לא מצינו בשו"ע שכתב דין זה בשום מקום אחר, וא"כ היה נראה לומר שהוא כדברי הרמב"ם (הנ"ל) שדין זה דוקא במצוה שיש בה טירחא והיא מצוה המוטלת על הצבור, כגון ביכורים והלויית המת. ואולי יש סמך לזה שהרי לענין כבוד המת כמו כן יש דין ביטול מלאכה ואף ביטול תלמוד תורה (יו"ד סי' שס"א סע' א', ב'). ומזה י"ל שחיוב כבוד המת אינו דומה לשאר מצוות. א"נ י"ל שדעת השו"ע היא כדחיית הגמרא 'ודילמא שאני התם דא"כ אתה מכשילן לעתיד לבא' ואינו שייך כי אם במצוות הצריכות חיזוק ועידוד.

מאידך, כתב הט"ז (שם ס"ק ב') "צריך לעמוד מפניו: פ"י מפני העוסקים עמו שהם גומלי חסדים כן בטור בשם הירושלמי... ומ"מ נ"ל ללמוד דבכל דבר מצוה שאדם הולך ומתעסק בה יש לעמוד לפניו וכן משמע בפ"ק דקידושין א"ר יוסי בר אבין בוא וראה כמה חביבה מצוה בשעתה שהרי מפניהם עומדים בעלי אומניות ומפני תלמיד חכם אין עומדים, משמע כל מצוה". הרי הט"ז הוא הראשון שכתב בפירושו שדין עמידה בפני עושי מצוה שייך לכל עושי מצוה ואינו מיוחד לביכורים (וכיוצא בהם).

כתב בברכי יוסף (שירי ברכה יו"ד סי' רס"ה ס"ק א') על מה שכתב הרמ"א (שם סע' א') "יש אומרים דכל העם העומדים אצל המילה יעמדו", וז"ל הברכי יוסף "כתבו האחרונים דנהגו לעמוד כשבא בעל הברית למול את בנו וכתבתי דלא ראיתי מי שכתב כן אלא רבינו עובדיה בפירושו המשניות פ"ג דביכורים ע"ש, וכוונתי מבוארת באר לח"י רוא"י דעל מצות המילה בפרטות לא חזינא כי אם רבינו עובדיה. אמנם שם בסמוך הזכרתי דברי הרב ט"ז דקאי עמ"ש מרן שם ומקורו מדברי הרי"ף גיאת מדברי הירושלמי עיין שם". אך אין זו דעת המחבר, ואף הרמ"א לא כתב דין עושי מצוה אלא בדינים מיוחדים ולא לכל מצוות.

בשו"ת מנחת יצחק (ח"י סי' פ"ו) דן אם יש לעמוד ג"כ בפני הגובה צדקה בשעה שהולך מאיש לאיש כנהוג. ועל פי דברי הט"ז (הנ"ל) ושו"ת יד אליהו (סי' נ"ד) העלה שכן חייב לעמוד בפני גבאי צדקה המשפיע על אחרים שיתנו, וע"ש.

סיכום להלכה

הגם שלא מצינו בראשונים חיוב לעמוד בפני חתן וכלה, וכ"ש שאר עושי מצוה, מ"מ קשה לומר שדין זה מיוחד להבאת ביכורים.

הרי כתב רש"י (הנ"ל) שהכל תלוי במה שצריך חיזוק ועידוד, דהיינו שיש בו טורח ועלול להתבטל. ואינו ברור מדברי רש"י אם דין זה מיוחד לביכורים או לא, וכמו כן נראה בדברי רבינו גרשום (הנ"ל). אבל מדברי התוס' רי"ד (קידושין לג.) יוצא שכן שייך בכל המצוות, וז"ל "ולעולם מצוה שאין בה טורח כל כך אין בעלי אומניות עומדין מפני מקיימיה" הרי כתב 'מצוה' ומשמע כל מצוה, ובלבד שהיא מצוה שצריכה חיזוק.

לדברי רבינו גרשום שכתב שהספק בגמרא היה במה שמבטלין ממלאכתן ולא במה שעומדים מפניהם נראה שאין לחלק בין הבאת ביכורים לשאר מצוות (אך הוא לא כתב בפירוש שעומדים גם בשאר מצוות). ונראה שהרע"ב (ביכורים ג:ג) הלך בדרך זה בכתבו "ומטעם זה עומדים מפני נושאי המטה שהמת בה ומפני נושאי התינוק לברית מילה". אך לפי דברי הרע"ב עדיין צ"ע למה נקט הני ולא שאר מצוות. וקשה לומר שכתב הלוויית המת ומילה וה"ה לשאר מצוות עשה, אלא יותר נראה שהם דומים להבאת ביכורים שדרכן ברוב עם ובכה"ג אמרו חז"ל לעמוד. ולפי פ"י זה אינו תלוי במה שצריכים חיזוק (כדברי רש"י) אלא במה שדרך לעשותם ברוב עם. וזה דומה לדברי הרמב"ם (הנ"ל) שכתב "אבל חייבנו לאלו לעמוד לפי שהנכנסים הם קהל וכבוד הצבור שאני". ולפי זה יש טעם גדול לעמוד בזמן שמולכים החתן לחופה.

אך שמא יש לחלק בין חתן להני וזהו מש"כ התוס' אנשי שם (ביכורים ג'-ג') "ויש לדחות דשאני התם דבעידנא דאזלי הם עוסקים במצוה ממש דמקרא כתיב והלכת אל המקום וגם בהוצאת המת י"ל דעוסק במצוה ממש שכבוד היא למת לנשאו על כתפו... אבל בזה אכתי לאו עוסק במצוה הוא דאין שום מצוה בהולכת התינוק והכנה למצוה הוא דהויא ומנ"ל דצריכין גם בזה לעמוד. ואפשר דמ"מ שכר פסיעות יש. ומ"מ לא מצאתי כן הפוסקים ז"ל אלא ראה זה במרדכי שצריכים לעמוד כל העם בשעת מילה אמנם לאו משום כבוד העוסקים במצוה מ"טו בה אלא משום כבוד המצוה עצמה, והביא זכר לדבר ויעמוד כל העם בברית". ולפי דבריו ה"ה לחתן שאין מצוה להוליכו לחופה אלא כבוד בעלמא שעושים לו.

ולכאורה דברי הרע"ב הם כמו לשון הירושלמי (ביכורים שם) "אמר רבי יוסי בי רבי בון אילין דקיימין מן קומי מיתא לא מן קומי מיתא אינון קיימין לון אלא מן קומי אילין דגמלים ליה חסד", וכן הו"ד בטור (יו"ד סי' שס"א). אך אינו ברור אם יש להוכיח מכאן מג' טעמים:

הראשון, שאינו ברור אם זה כמסקנת הבבלי, שהרי בסוגית הבבלי אחר דברי רבי יוחנן ורבי יוסי בר אבין דחו ואמרו 'ודילמא שאני התם', אבל בירושלמי בתחילה תירצו 'שנייא היא הכא שהיא אחת לקיצין' ואחר כך הביאו דברי רבי יוסי בי רבי בון (רבי יוסי בר אבין). וגם שהמאירי (חולין נד:) כתב בפשיטות "בעלי אומניות שבירושלים היו עומדים מפני מביאי ביכורים ומכבדים אותם, ואע"פ כן מפני תלמידי חכמים אין עומדין, לא הותרה בהם אלא שלא תהא מכשילן לעתיד לבא".

והשני שמלשון הירושלמי אינו משמע שיש חיוב בדבר אלא שאותם שהיו נוהגים כן, עושים כן מזה הטעם. וכן נראה מדברי הטור (הנ"ל) שאחר שהביא דברי הירושלמי כתב "וכן ראינו חסידים ואנשי מעשה עושים" משמע שאינו חיוב אלא הנהגת חסידים ואנשי מעשה. [ושמא גם זה כוונת הרע"ב לענין מילה שלא כתב 'חייבים לעמוד' אלא 'מטעם זה עומדים', וצ"ע].

ועוד, מאי שנא הוצאת המת משאר מצוות שאין נוהגים לעמוד. ואף שאין ראייה לדבר, הרי במת יש חיובים מיוחדים לכבודו, ואף לבטל ממלאכה ומתלמוד תורה, וא"כ אין ללמוד ממנו לשאר מצוות שאין בהן כבוד כ"כ. א"נ מפני שהן מצוות שדרכן להעשות ברוב עם, כמש"כ.

אך מדברי הט"ז (הנ"ל) וכל הנמשכים אחריו ברור שיש לעמוד בפני עושי כל מצוה. מיהו עדיין אינו ברור אם זה שייך לחתן שאין בהליכתו מצוה כדברי תוס' אנשי שם הנ"ל וכמש"כ. מאידך, לא יפסיד אם יעמוד ויכבדו, ואדרבה הכל באו לשמחם ולכבדם.

היוצא מכל הנ"ל שאינו ברור אם יש חיוב לעמוד בפני החתן, ויותר נראה שאינו חייב. ואפילו אם יש מצוה לעמוד בכה"ג, ברור שאין חיוב כי אם בד' אמות ולא יותר. אבל בנ"ד אם יעמוד ביותר מד' אמות אפשר שגם בזה יש קיום שהרי ניכר הדבר שלכבודו עומדים, וכמש"כ לענין רב הנכנס לחדר ללמד תלמידיו. אבל מי שיעמוד קודם שנכנס החתן לאולם כדי לצאת מידי ספק לא עשה ולא כלום, הרי אם יש מצוה לעמוד צריך לעמוד "בפניו" באופן שעמידתו ניכרת שמכבדו בכך, ואם אין חיוב בדבר לא יפסיד גם אם יעמוד בפניו.